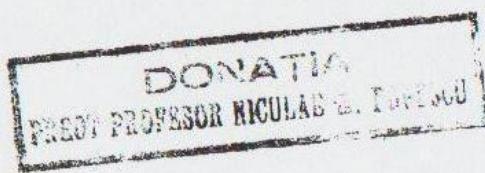

IOAN PELIVAN

BASARABIA
DE SUB
OBLĂDUIREA RUSEASCĂ

Extras din revista
„Viața Basarabiei” Nr. 1-1941

Tipografia ziarului "Universul"
Str. Brezoianu Nr. 23-25 București

Basarabia de sub oblăduirea rusească

de IOAN PELIVAN

Din discursul rostit cu ocazia sărbătorirei a douăzeci de ani dela Unirea Basarabiei cu Patria Mamă, — 27 Martie 1918 — 27 Martie 1938:

I

MĂSURI DE DESNAȚIONALIZARE

O sută șase ani de robie țaristă a fost pentru neamul românesc din Basarabia, o noapte neagră fără sfârșit, o suferință fără întrerupere, un adeverat coșmar.

N'a fost nedreptate, n'a fost obidă, n'a fost umilire, la care să nu fi fost supuși moldovenii basarabeni.

In patru secole, turcii păgâni nu au putut săvârși în Moldova și Valahia atâtea mișelii, câte au făcut pravoslavnicii ruși în Basarabia, timp de 106 ani.

Dacă turcii ne-au prădat rodul muncii noastre, dacă ei ne-au impus birul săngelui nostru, rușii nu s'au mulțumit numai cu aceasta, ci au căutat să ne pângărească sufletul, să ne batjocorească limba și să ne omoare însăși ființa noastră etnică.

Pentru a-și atinge scopul, ei n'au crutat absolut nici un mijloc, nici o măsură.

Chiar dela începutul stăpânirii lor în provincia noastră, gubernatorii ruși încearcă să introducă legiuirile lor, bazate, ca și întreaga lor clădire politică și socială, pe instituția cea mai barbară — sclavia țărănimii.

Tărani moldoveni cari pe atunci erau clăcași și făceau „boerescul”, dar cari niciodată nu fusese sclavi și niciodată nu fusese obiect de vindere și cumpărare, cum era uzul în pravos-

lavnică Moscovie, s'au făspăimântat de groaza sclăviei și cu mile au căutat să fugă peste Prut în Moldova.

Ca să linștească provincia noastră, împăratul Alexandru I îi acordă în 1818 un fel de autonomie, zis „Așezământul organizării Basarabiei”, cu păstrarea limbei și respectarea vechilor legiuiri și obiceiuri moldoveniști.

Dar autonomia aceasta durează numai 10 ani. În 1828 împăratul Nicolae I o desființează și odată cu aceasta începe rusificarea tuturor instituțiilor de Stat din provincia noastră, în frunte cu Școala, Justiția, Administrația și chiar Biserica.

Măsurile de rusificare și desnaționalizare în Basarabia ajung să fie tot mai aspre, mai ales după 1855, când în urma răsboiului din Crimeia, Tratatul dela Paris obligă pe ruși să cedeze Moldovei gurile Dunărei cu județele Cahul, Bolgrad și Ismail și când în Moldova și Valahia crește tot mai puternic curentul de Unire a tuturor românilor.

Aceste măsuri devin și mai asupratoare, după Unirea Moldovei cu Muntenia în 1859, când curentul unionist din Principatele Unite, cu toată vegheea grănicerilor ruși de pe Prut, pătrunde și în Basarabia.

Pentru a înăbuși definitiv năzuințele moldovenilor, guvernul rus trimite în Basarabia o serie de „specialiști” în materie de rusificare și desnaționalizare, dintre cari cel mai fără milă a fost Episcopul Pavel Lebedev (1871—1882).

Cu venirea lui, începe aici o adevărată prigoană împotriva a tot ce e moldovenesc.

Mulțumită lui Pavel Lebedev, precum și urmășilor lui :

— Se desființează catedra de limba moldovenească în Seminarul Teologic din Chișinău, precum și în alte școli duhovnicești;

— Se închide vechea tipografie eparhială moldovenească care fusese înființată de Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni în 1813 și în care se tipărise atâtea cărți folosite bisericești;

— Se scot din parohiile lor moldoveniști o mulțime de preoți numai pentru vina, că nu știau să slujească Sf. Liturghie pe slavonește;

— Se înființează în bisericele din satele moldoveniști aşa zisă „strană rusească”, unde se cântă și se citește numai pe slavonește, fără ca credincioșii să înțeleagă măcar o slovă;

— Se închide ediția moldovenească a revistei bisericești „Eparhialnăia Vedomostī” (Știri Eparhiale), ediție care înainte eșa paralel cu cea rusească.

În politica sălbatică de desnaționalizare forțată, autoritățile bisericești ruse ajung până la blâstămata circulară, în care se poruncește bisericilor moldoveniști dela sate, să trimeată la Arhiepiscopia din Chișinău toate cărțile vechi bisericești mol-

doveniști, sub pretext că în ele, prin inscripții făcute de preoți inculti, s'au strecurat mai multe „greșeli, protivnice spiritului credinței și dogmei pravoslavnice“ (eresuri).

Aici ceasloavele, psaltrile, mineiele și octoihurile noastre moldoveniști, izvoare de mângâere românească și creștinească pentru noi, sunt arse pe nevăzute în sobele Sf. noastre Mitropolii.

Odată cu prigoana din sănul bisericei, începe prigoana și în școalele laice, unde se opresc pentru predare orice cunoștințe elementare, din istoria și geografia Țării Românești.

Elevii acestor școli nu trebuiau să știe nimic, dar absolut nimic, din literatura și cultura românească.

Dacă întâmplător se ridică chestiunea despre români, profesorii ruși sau rusificați trebuiau să tâlmăcească elevilor, că români sunt o altă nație decât moldovenii, cu altă limbă și de altă origină.

In afară de aceste măsuri bisericești și școlare, guvernul rus oprește pe tinerii moldoveni, licențiați ai școlilor superioare din Rusia, de a pătrunde în instituțiile de Stat din Basarabia.

Profesorii, magistrații și funcționarii administrativi ai Basarabiei puteau să fie recruitați, afară de mici excepții, numai din elementele velicoruse sau rusificate.

Intelectualii moldoveni, pentru a primi funcții de specialitate, trebuiau să se expatrieze în Polonia, regiunile baltice, Ucraina, Caucaz, Turchestan, etc., chiar la Petersburg și Moscova.

Apoi, fiindcă cu pătura țărănească rusificarea mergea mai greu, guvernul rus, sub pretext de lipsă de pământ agricol în Basarabia, ademenește zeci de mii de familii țărănești însărcite, pentru a coloniza cu ele regiunile sălbatiche, neproductive și nesănătoase din Caucaz, Amur, Ussuriisc și de aiurea, iar în locul lor aduce emigranți ruși și ucrainieni din Podolia, Volinia și alte gubernii.

Politica de desnaționalizare silită ajunge până acolo, că „uriadnicii“*) ruși opresc pe flăcăii de la țară să joace hora, iar pe lăutari să le cânte doina. Iar marele lăutar Lemиш, care prin vioara lui făcea să tresare sufletul moldovenesc și amintea de vechea Moldovă, în 1885 din ordinul guvernatorului și în urma intervenției ispravnicului înstrăinat Zâcu-Zâcov din Bălți, este expulzat din Basarabia.

---

*) Uriadnic = Polițist sătesc, un fel de plutonier de jandarmi.

II

CONSECINȚELE RUSIFICĂRII

Cea dintâi clasă socială care se înstrăinează, fie din cauza încuscririi cu familiile rusești, fie din cauza diferitelor interese materiale, este *boerimea în majoritatea ei*.

Această boerime în scurtă vreme decade și materialicește, căci latifundiile ei trec, încetul cu încetul, în mâinile a fel de fel de venetici și aventurieri, cari nu au absolut nici o legătură cu pământul nostru, nici cu țărânamea noastră, față de care nu înțelege să aibă altă atitudine și alt raport, decât acela de exploatator fără milă și fără rușine.

Intre această clasă de noui latifundiari, „aduși de vânt”, pe de o parte, și țărânamea noastră pe de alta, se produce o prăpastie de netrecut. Țărani noștri nu știau rusește, iar nouii latifundiari moldovenește. Prăpastia se adâncește și mai mult, din cauză că unii latifundiari sunt de altă religie decât moldovenii.

A doua clasă care pornește pe calea înstrăinării, deși mai târziu, este *preoțimea*. Deși ea, din cauza contactului zilnic cu țărânamea, nu-și pierde limba, totusi după felul vieții ce duce, după „cuget și simțire”, după interesul și năzuințele ce urmărește, după „blagorodnica”**) limbă ce vorbește în familie, în bună parte se găsește sufletește în tabăra stăpânitorului.

Cât privește clasa mijlocie, de negustori, industriași, etc., ea dela începutul stăpânirei ruse aici, a fost compusă în majoritate sdrobitoare, din elemente cu totul străine provinciei și neamului nostru.

Deci nu este de mirare, că după măsurile de mai sus, Basarabia rămasă fără limbă, fără școală, fără carte, fără gazeta moldovenească, fără intelectualii baștinași și fără conducătorii ei firești, la sfârșitul secolului XIX nu putea să prezinte, decât o simplă temniță muscălească, pentru care lumina era îngăduită numai prin ferestruica străjuită dinspre răsărit.

Judece oricine, dacă în asemenea condițiuni moldovenii basarabeni au putut să se desvolte culturalicește și mai ales dacă au putut să producă opere însămnate în demeniu literaturii și artei naționale.

Toată lupta ce s'a putut duce aici, a fost îndreptată numai și numai pentru păstrarea limbei strămoșești și a ființei noastre etnice, ce se aflau în fața primejdiei de moarte.

**) „Nobila”.

III

REVOLUȚIA DIN 1905

Dar, în 1905 în imperiul rus se întâmplă un eveniment de mare importanță, care are repercusiuni binefăcătoare și asupra Basarabiei.

In urma răsboiului cu Japonia, izbucnește prima revoluție rusă (1905), care dă posibilitate tuturor seminților subjugate să protesteze contra regimului țarist absolutist în genere, și în special contra sistemului de rusificare forțată.

Odată cu aceste seminții, se trezesc și intelectualii noștri moldoveni din amorțeala ce-i cuprinsese.

Din straturile adânci ale răzășimii și țărănimii basarabene, răsar forțe noi, tinere și viguroase, cari reclamă drepturi la viață națională, cu limba maternă în Școală, Justiție, Administrație și Biserică.

Încă în 1900—1902, studenții basarabeni dela Universitatea din Dorpat (Liflanda) agită chestia drepturilor naționale, culturale și politice ale moldovenilor din Basarabia, fapt pentru care 14 studenți înfundă încisorile din Dorpat și Wenden, iar trei dintre ei sunt exilați în tundrele guvernământului Arhanghelsc de pe malurile Mării Albe. Acești studenți erau: Vasile Oatul, Gheorghe Chicu, Vasile Maho, Constantin Goian, Teodor Loghin, Nicolae Siminel, Grigore Cemerină, Alexandru Hrișcă, Alexandru Oatul, Nicolae Hâncu, Alexandru Polianski, Ștefan Usinevici, Alexandru Groapă și Ioan Pelivan. V. Oatul a fost exilat la Pinega, I. Pelivan la Mezeni și A. Hrișcă la Onega.

Pilda de curaj, jertfă și apostolat a acestor studenți, este urmată de tineretul nostru naționalist, imediat după izbucnirea revoluției din 1905.

În legătură cu mișcarea obștească generală din Rusia, apare în 1906 la Chișinău, sub conducerea inimousului naționalist *Manolache Gavriliță*, avocat, prima gazetă moldovenească, în provincia noastră, cu titlul „Basarabia“.

În jurul ei se grupează aproape tot ce avea tineretul nostru intelectual moldovenesc mai de seamă, ca cultură, conștiință națională, patriotism.

În gruparea aceasta se oțelesc caracterele de luptători naționaliști. Aici se cristalizează idealul nostru de desrobire, de unire și de împroprietărire cu pământ a țărănimiei basarabene.

Din gruparea aceasta se recrutează o bună parte din naționaliștii revoluționari din 1917, cari duc lupta la biruință definitivă.

Din grupare au făcut parte: M. Gavriliță, Antonina M. Gavriliță, Natalia Hartia, Ion Pelivan, Neculai Popovschi, Va-

sile Hartia, Neculai Florov, Neculai Andronovici, Pan Halippa, Vasile Oatu, foiletonistul, Sergiu Cujbă, Constantin Partenie, Ion Petrilă, Dionisie Erhan, Stefan Usinevici, Gheorghe Druța, Ion G. Lazo, Ion Inculeț, Mihail Vântu, Constantin Porumbescu, Teodor Inculeț, Alexe Mateevici, poetul Gheorghe Stârcea, Tudose Roman, Grigorie Constantinescu, Petre Bragă, și alții.

Însă slobozeniile revoluției din 1905 în curând iau sfârșit.

După un an guvernul rus reușește să înăbușe mișcarea revoluționară și reacția neagră din nou cuprinde toate laturile vieței obștești.

De furia acestei reacții nu poate scăpa nici gazeta „Basarabia“, nici gruparea din jurul ei, nici aderenții acestei grupări.

IV

VICTIMELE REACȚIUNEI ȘI PRIGONIREI POLITICE

In primăvara lui 1907 gazeta „Basarabia“ este închisă, iar directorul ei *Manolache Gavriliță*, după ce fusese de mai multe ori amendat, pentru diferite contravenții la legea cenzurii, în cele din urmă este condamnat la câteva luni de închisoare.

Principalul redactor *Sergiu Cujbă*, este ridicat într'o noapte de agenții Ohranei țariste din Chișinău și expulzat peste Prut, fără nici o cercetare formală și fără nici o judecată.

Gheorghe Stârcea, colaborator al gazetei, pentru traducerea în românește și răspândirea cunoscutului manifest dela Wiborg, este condamnat la un an și ceva închisoare, osândă pe care a ispășit-o în pușcăria centrală din Chișinău.

In 1909, *Porfirie Fală*, învățător din comuna Musteața Județul Bălți, pentru propaganda națională, este propus de colonelul Nordberg, șeful Ohranei Basarabene, să fie exilat într'una din oblastiile trans-uralice, în mod administrativ, pe timp de trei ani.

Numai mulțumită intervenției procurorului din Bălți *Alexandru D. Inglezi*, un vechi prieten și coleg al judecătorului *Ion Pelivan*, *P. Fală* reușește să obțină o revizuire a procesului său, să se disculpe și să rămână mai departe în Basarabia.

Ion Loghinescu, institutor din Hotin, unul din aderenții grupării de mai sus, pentru propaganda românească ce făcea printre colegii săi învățători din județele Hotin și Soroca, precum și pentru corespondența cu generalul român *Şt. Stoica* din Urzicenii Ialomiței, este exilat în 1910 la târgul Pernov din guvernământul Liflanda.

In 1914, la începutul marelui răsboiu, *D-na Elena Alistar*, pe atunci studentă medicinistă la Iași, pentru crima de a fi fost

„convinsă românofilă extremistă“, precum și pentru propaganda pentru Unirea Basarabiei cu România“, este „invitată“ să „viziteze“ citadela închisori din Chișinău și acolo reținută pentru „odihnă“ timp de 45 zile, iar dosarul ei la 26 August 1914, este trimis de colonelul Nordberg procurorului din Chișinău, cu concluzia de a fi expulzată din Basarabia, ca „periculosă... siguranței publice“. Noroc, că generalul Ebelov, comandanțul circumscriptiei militare Odessa, în urma intervenției lui V. V. Stroescu, a putut fi convins să o pună în libertate.

Tot în timpul războiului mondial, un alt vrednic institutor basarabean *Constantin V. Popescu*, care publicase în timp de pace mai multe cărți și calendare moldovenești și care, în calitate de pedagog la Liceul Real din Chișinău, stăruia pentru trezirea conștiinței naționale a elevilor moldoveni din acel liceu, bănuit și el de „spionaj românesc“, este mereu hărțuit de Jandarmeria din Chișinău și scapă de ea numai mulțumită revoluției din 1917.

In 1915, *Teodor Mihail Ciuhureanu*, fiul marelui proprietar din satul Cubani Jud. Bălți și fostul Președinte al Zemstvei Băltene, denunțat de un oarecare individ Teodorovici, pentru că în intimitatea unei familii din Bălți și-a permis să-și exprime o părere rea despre armata rusă și în același timp convingerea, că în curând va intra în Basarabia armata română, ca să o cureau de muscali, — a trebuit să stea în închisoarea din Bălți mai bine de 7 luni de zile.

Iar profesorul dela Liceul Technic din Soroca, *Iustin St. Frățiman*, care și el luptă pentru trezirea conștiinței naționale a elevilor moldoveni dela acel Liceu, este exilat în 1916 în târgul Custanai, de pe râul Tobol, din oblastia Turgaisc (Siberia).

Deasemeni sunt persecuți de Administrația și Jandarmeria rusă colaboratorii „Basarabiei“ — *Pantelimon Halippa*, *Mihail Vântu* și alții. Pan. Halippa a stat în 1906 la închisoarea „Butârca“ din Moscova, apoi la Cursk și la „Luchianovca“ din Chiew și fără să i se facă proces, a fost adus la Chișinău și aici eliberat.

Nu pot să nu amintesc aici, că și *Ion N. Halippa*, inspector al învățământului primar, considerat ca periculos ordinei publice în Basarabia, pentru scormonirea trecutului moldovenesc, este nevoie să părăsească provincia natală, pentru a se stabili în guvernământul Taurida, unde se pare că este reținut și până astăzi.

Alături de cei din jurul gazetei „Basarabia“, trebuie să plătească regimului absolutist birul lor de jertfă și de suferință, și naționaliștii din sânul clerului basarabean, în frunte cu vrednicul preot *Constantin Partenie* și mai ales cu entuziaștul propagandător al „credinței moldovenești“ ieromonahul *Gurie Grosu*

(azi mitropolit), care pentru activitatea sa naționalistă românească este deportat în 1910 de Episcopul Serafim Ciceagov, mare mânător de moldoveni, la Mănăstirea Spaso-Avramiev din gubernământul Smolensk, de unde se întoarce în Basarabia abia în 1917, după prăbușirea țarismului.

Iar în 1911, Ion Rădulescu, Profesor și Subinspector la Seminarul Teologic din Chișinău, autorul strălucitei traduceri în românește a poemului „Demonul“ de Lermontov, precum și Vasile P. Florov, profesor la Școala eparhială de fete tot din Chișinău, sunt exilați: primul la Camenetz-Podolsk, iar al doilea la Ardon din Oblastia Terscaia (Caucaz), ca bănuiați de „românofilism“.

Nu putem să nu pomenim aici și pe martirii noștri: Simion Murafa, avocat, unul dintre cei mai înflăcărăți naționaliști basarabeni, inginerul Andrei Hodorogea, moșierul Mihail M. Razu, protoiereul Dimitrie S. Baltaga, omorâți mișelete de haitele instigate bolșeviste, în anul 1917, în toiul mișcării noastre naționale.

In sfârșit, ne răsare în memorie și luptătorul Petre Bragă, seminarist din Chișinău, care a fost exilat în Siberia, împreună cu părintele său, dascăl de biserică din comuna Ulmu (județul Chișinău), cam pela 1883—1885, pentru că în casa lor din Ulmu s'a găsit un depozit clandestin de cărți românești, aduse prin contrabandă din România și răspândite de ei printre moldovenii basarabeni.

Petre Bragă, după 7—8 ani de surghiun, în urma unei amnistii generale, se reîntoarce în Basarabia, unde pela 1905—1906, cu toată săracia să, publică pentru țărăniminea noastră un abecedar moldovenesc.

Iar părintele său, înainte de amnistie, încetează din viață și este îngropat între străini, departe de mormintele scumpe ale părintilor și strămoșilor săi.

Iată un scurt martirolog de luptători moldoveni, cari prin jertfa și suferința lor au făcut, ca să se mențină mereu treaz sentimentul nostru național și conștiința noastră națională.

V

EMIGRANȚII DIN ROMÂNIA

Aici se cuvine să ne amintim cu recunoștință și de altă serie de luptători naționaliști și anume de emigranții noștri basarabeni din România liberă, cari atât prin scrierile lor, cât și prin literatura ce ne trimiteau în mod clandestin, ne lăminau pe noi cei rămași acasă, asupra trecutului Basarabiei, ne ridicau curajul pentru luptă și ne întăreau nădejdea în triumful ei final.

Acești luptători erau: Bogdan P. Hajdău, Zamfir C. Arbore, Constantin Gh. Stere, N. Zabcu Codreanu, Iancu Străjescu, Dr. I Guțu, Dumitru C. Moruzi, Auxentie Frunză, Dr. Petre Cazacu, artistul Gheorghe Madan, artistul State Dragomir, Gavril Muzicescu, Ion Costin, General Alexandru Averescu, Colonel Adamovici și alții.

Dumitru Moruzi, în cartea sa „Rușii și Români”, publicată în 1906, scria, între altele, următoarele rânduri, pline de îndemn la luptă și de încurajare:

„In viitoarea și neînlăturabilă desmembrare a marelui im-
„periu țarist... ce se va face oare cu Basarabia noastră? Ora
„sfântă se apropie. Auziți clopoțele Cremlinului sunând a jale
„de sfârșitul a zece veacuri de robie țaristă? La muncă rod-
„nică și spornică, istorici, poeți și literați ai Tării! Reînviați
„geniul Basarabiei! Aprindeți-vă facele ca să luminați tre-
„cutul, arătând celor din întuneric, calea falnică a viitorului“.

Iar în broșura d-lui Dr. P. Cazacu „O sută de ani de robie”, tipărită în 1912, când rușii sărbătoreau centenarul răpirei Basarabiei, găsim următoarele pasagi minunate:

„Intreg neamul românesc ia parte la această durere (come-
„morare a 100 ani de robie), și nu pierde nădejdea că și Basa-
„rabia și neamul românesc vor avea să serbeze și ei, la rândul
„lor, ziua izbăvirei; ea va veni!...“

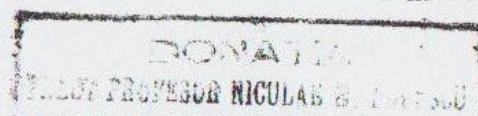
„A fost Vavilonul, a fost Impărăția lui Alexandru Mache-
„don, a fost Imperiul Roman, a fost Imperiul Bizantin. Va veni
„timpul, când se va zice și de alte împărății: au fost!

„Nu aşa de mult a fost Crimeia. Nu aşa de mult a fost Port-
„Arturul și Tzusima. Și mare și Dumnezeu: vor mai fi!“...

Iată ță ce înăltime se ridică gândul profetic al fraților noștri emigranți din România. Iată curajul și speranta, ce ei ni le inspirau nouă, celor rămași în întunericul „Vavilonului Moscovit“.

Imi fac o datorie de conștiință să amintesc aici cu recunoștință de marele cărturar al neamului nostru Nicolae Iorga, care și el prin scrierile și poveștile sale părintești a stăruit mult pentru redeșteptarea conștiinței naționale în Basarabia și care în 1912, cu ocazia sărbătorirei de către ruși a centenarului răpirii acestei provincii, a pronunțat ță o conferință cunoscutul blestem prin care urează „despoitorului” moscovit să se prăbușească în adâncuri, iar pe „mormintele făcătorilor de nedreptate” să crească „burueni otrăvite” și „să se târască șerpii cei veninoși“.

Tot deodată trebuie să-i pomenim pe profesorul Ion Zelea Codreanu, folcloristul Artur Gorovei, adunătorul de documente din trecutul românesc Gheorghe Ghibănescu, Alexandru Vlăhuță, Tereza Stratilescu, Apostol Culea, Constantin Ifrim, Dumitru Țoni, Generalul Ștefan Stoica, Nicolae Dunăreanu, pro-

fesorul A. C. Cuza și alții, cari prin trimitere de colete de cărți, prin vizite în Basarabia și prin întreținere de legături de corespondență cu basarabenii — cu toții și în diferite feluri au contribuit la redeșteptarea conștiinței naționale la moldovenii din Basarabia.

VI

REVOLUȚIA DIN 1917

Basarabia în fierbere

Intr'adevăr, nu trece multă vreme și se împlinesc cuvintele profetice ale lui Dimitrie Moruzi și Petre Cazacu.

„Ziua izbăvirii“ se apropie și pentru Basarabia noastră.

La sfârșitul lui Februarie 1917, țarismul moscovit, subminat de revoluționari din lăuntru și zdruncinat de loviturile marelui războiu, „se prăbușește în adâncuri“.

In toată Rusia, dar mai ales pe fronturi, începe o fierbere nemaipomenită.

Revoluționari ruși se întrec în preconizarea: unii a republikei democratice burgheze, iar alții a republikei socialiste.

Naționalitățile subjugate și terorizate de vechiul regim țărist, cer Guvernului Provizoriu din Petrograd autonomie politică, culturală, teritorială.

Iar provinciile mărginașe, cu trecut politic istoric, ca Finlanda, Polonia, Ucraina, Gruzia, Armenia, etc., la momentul priorității, se declară autonome și apoi independente.

Nici Basarabia nu rămâne mai prejos. Si aici din Martie — Aprilie și până la sfârșitul lui Decembrie 1917, aceiași mișcare, aceiași agitație, aceiași fierbere.

Din haosul tuturor dezideratelor, exprimate dela început de naționaliștii moldoveni, se desprinde unul clar ca lumină zilei — *Autonomia Basarabiei*.

Congresele profesionale din Chișinău ale cooperatorilor, ale clericilor și mirenilor, ale învățătorilor, ale țăranilor, la început mai timide și apoi mai hotărîte, — toate cer autonomie, întâi dela cneazul Livov, apoi dela Cherenschi, care au prezidat pe rând Guvernul Provizoriu din Petrograd.

Dar drepturile popoarelor, în momentele hotărîtoare, nu se cer, ci se iau. De aceea și autonomia Basarabiei se cerea smulsă cu forță, iar nu cerșită sau dăruită de pomană.

De aceea, *Congresul celor circa 900 ofiteri și soldați moldoveni*, adunați la Chișinău de pe toate fronturile și din toate garnizoanele din lăuntrul Imperiului, care reprezintă peste 300.000 moldoveni mobilizați, — în ziua de 21 Octombrie 1917,

sub președinția maiorului Vasile Cjevschi, proclamă cu un curaj vrednic de ostașii lui Ștefan cel Mare, Basarabia autonomă.

In acelaș timp, *Marele Congres Ostașesc* alege din sâul său 44 deputați pentru viitorul „Sfatul Țării”, precum și o Comisie, sub președinția vrednicului și neuitatului locotenent *Vasile Tanțu*, unul dintre cei mai hotărâți unioniști, cu însărcinarea de a organiza și a convoca la Chișinău, în „termenul cel mai scurt posibil”, Sfatul Țării, organul suprem de conducere al Basarabiei, care trebuie să introducă ordinea și liniștea atât de mult așteptate.

Trebue să subliniem că lupta la congres fu foarte grea. Unii vroiau, ca întă finală, să vadă autonomia Basarabiei în cadrele Rusiei Federative, iar alții — despărțirea definitivă de Rusia.

Lupta dintre aceste două curente nu a început decât după proclamarea Independenței Basarabiei, în preajma Unirii.

Contra ambelor curente, duc luptă înversunată aproape toți eterogenii Basarabiei, dar mai ales cinovnicii, avocații și magistrații ruși, cari în triumful acestor curente își vedea pericolită însăși existența lor.

Cei mai periculoși însă dușmani ai mișcării noastre naționale, erau renegații și înstrăinații noștri basarabeni, cari în conferințele, publicațiile și declarațiile lor, nu găseau destule cuvinte pentru a combate autonomia Basarabiei, căutând să dovedească că moldovenii, din cauza „stării lor culturale prea înapioiate”, precum și a „sărăciei limbei moldovenești”, nu au drept nici măcar la autonomia culturală, necum cea politică.

Toți acești renegați basarabeni atacă, cu deosebită furie, Regatul României, pe care îl prezintă ca pe cea mai reaționară țară din Europa, în care evreii și țăranii sunt mâncăți de vii de către mari proprietari.

În toiul acestor lupte crâncene, Basarabia are durerea nemângăiată de a pierde mai mulți naționaliști de seamă, ca prototipul Dimitrie Baltaga și moșierul Mihail Razu, omorâți de anarhiștii de atunci.

Dar deosebit de dureroasă a fost pierderea fruntașilor dintre fruntași -- Simion Murafa și Andrei Hodorogea, oameni de mare valoare politică și națională și de un strălucit viitor, omorâți de aceiași anarhiști.

Deasemeni, o mare lovitură a avut de suferit Basarabia și cultura românească prin moartea năprasnică a Tânărului și talentatului poet Preot Alexei Mateevici, care contractase tifosul abdominal pe frontul românesc.

Iar mai târziu, în preajma intrării armatei române în Basarabia, învățătorul Porfirie Fală, condamnat pentru „limba

mamă“ la moarte, împreună cu *Dimitrie A. Vrabie* și alții, de către sovietul bolșevic din Bălți, în frunte cu faimosul bolșevic Andrei Gr. Paladi, este prins pe neașteptate în târgul Glodeni și acolo schingiuit în modul cel mai sălbatec, timp de trei zile și trei nopți.

VII

BLOCUL MOLDOVENEESC DIN SFATUL ȚĂRII

In aceste împrejurări, conducătorilor mișcării naționale li se impune o deosebită prudentă, o deosebită răbdare și un deosebit tact.

Pentru a ajunge la limanul măntuirii, Basarabia a trebuit să treacă, în afară de autonomia proclamată la 21 Octombrie 1917, încă prin două etape, acelea ale *Republiei Federative* (2 Decembrie 1917) și ale *Republiei Independente* (24 Ianuarie 1918).

Pentru acelaș scop, „*Blocul Moldovenesc*“ din Sfatul Țării care s'a deschis cu un deosebit entuziasm la 21 Noembrie 1917, deși stăpân pe 70% din totalul deputaților, trebuie să facă multe concesii, cari deseori păreau nejustificate, opoziției care, compusă din reprezentanții tuturor curentelor de stânga și a tuturor seminților alogene din Basarabia, este în majoritatea ei dușmană neînduplecată a Unirei.

Sfatul Țării, organ suprem de conducere și măntuire al Basarabiei, dela început trebuia să capete autoritatea nediscutată și să concentreze toate simpatiile, toate aspirațiunile și să atragă toate nădejdile provinciei.

Sfatul Țării deci trebuia păstrat cu orice chip, cu orice preț, cu orice sacrificii.

Deaceia, nu erau îngăduite desbinările în sânul lui, mai ales la început și în deosebi pe chestii secundare.

Când însă vin la ordinea zilei chestii mari, Blocul Moldovenesc știe să-și impună voința.

Când, de pildă, vine chestia invitatării unei forțe armate disciplinate, pentru menținerea ordinei, tulburată de anarhia de atunci și când în ședința Sfatului Țării, deputata Nadejda S. Grünfeld, evreică, în aplauzele opoziției, recomandă orice armată din lume, afară de cea română, Blocul Moldovenesc știe să impună numai una singură și anume pe aceia, care luptase la Oituz, Mărăști și Mărășești.

Cel mai strălucit însă examen de înțălepiciune, de conștiință națională și de curaj incomparabil, pe care l-a ținut Blocul Moldovenesc, a fost acela dela 27 Martie 1918, când 86 deputați au votat Unirea și numai 3 au fost contra (un bulgar și doi ucraineni).

VIII
PRINOS DE RECUNOȘTINȚĂ

Aici trebuie să aducem prinosul nostru de adâncă recunoștință minorității polone din Basarabia, care prin vrednicul său reprezentant în Sfatul Țării, neuitatul nostru prieten *Felix Felixovici Dutchievici*, a înțeles suferințele și năzuințele noastre de un veac, ne-a incurajat în lupta pentru desrobire și a votat Unirea alături de noi.

Deasemeni, aducem mulțumirile noastre coloniștilor germani din sudul Basarabiei, cari în frunte cu vrednicul lor *păstor Haaze*, aderează și ei, peste câteva luni, la Unirea noastră.

Tot aici și cu aceeași recunoștință, trebuie să ne amintim de două mari figuri:

a) De profesorul dela Sorbona *Em. de Martonne*, care în calitatea lui de expert al Conferinței de Pace dela Paris, când a fost trimis în Basarabia să examineze situația din punct de vedere etnic, — a știut să rămână pe deplin obiectiv și a prezentat Conferinței referatul cel mai favorabil cauzei noastre.

b) De *Alexandru Vaida-Voevod*, care după un sir de demersuri fără succes, făcute de alții, a știut, prin felul său de a fi, să convingă pe Conducătorii Conferinței de dreptatea cauzei noastre și, cu toate unelturile mărșave ale dușmanilor noștri Krupenschi, Schmidt, Tiganco et Co., să capete consimțământul Conferinței pentru ratificarea Unirei noastre.

Tot aici este locul să pomenim, cu toată recunoștința și piețatea, pe fruntașii nobilimei noastre basarabene, cari în secolul trecut au luptat din răsputeri pentru menținerea în Basarabia a limbei, legiuirilor și obiceiurilor vechi moldovenești, precum și contra rusificării forțate a acestei provincii moldovenești.

Iată aceste nume, care niciodată nu trebuesc uitate:

Alexandru Scarlat Sturdza, I. M. Sturdza, Gh. Dimitriu, Constantin Toma Stamati, Alexandru Tadeu Hașdeu, Alexandru Matei Cotruță, Ștefan C. Gonata, Constantin P. Cazimir, Gheorghe Spiridon Gore, Nicolae Ștefan Casso, Petre Gh. Leonard, Ion V. Cristi, Ion Sârbu, Pavel V. Dicescu, Constantin D. Chiriac, Mihail Lazo, frații Vasile, Mihail și Gheorghe Stroescu, Vasile I. Anghel, Vladimir Herța, Vasile Bogdan, Pavel Gore, Neculai Alexandri, D. C. Crăciunescu, D. D. Caravasili, Alexandru Exarchu, D. Meleghi, pleiadă la care trebuie să adăugăm numele mazililor soroceni Vasile A. Florea și Vasile Gr. Sacara, precum și a veteranului naționalist Niculae Gr. Vulpe din Bolgrad.

Astfel, Pronia Dumnezeiască a voit, ca Basarabia, cea mai uitată și cea mai oropsită din toate provinciile noastre subjugate, să vină ea cea dintâi, la sânul Patriei Mame și să-i aducă

ei, în starea de nespusă durere și suferință, în care se află, cel dintâi cuvânt de mângâiere, de îmbărbătare și de nădejde, că ceasul „izbăvirei“ și al Unirei tuturor Românilor se apropie.

IX

SPULBERAREA CALOMNIILOR

Aici este locul să protestăm cu toată energia și indignarea contra tuturor dușmanilor noștri din lăuntru și din afară, cari și până azi încă colportează minciuna și calomnia, că Unirea s'ar fi făcut sub teroare și prin corupție.

Sub teroare? De atâta trei deputați — Osmolovschi, Starrenchi și Balamez — votează pe față contra Unirei?

Prin corupție? De atâta leaderii Blocului Moldovenesc — Vasile Tanțu și Vasile Cijevschi, toată viața lor, s-au săbatut în lanțurile mizeriei și, până la sfârșitul vieții, nu au putut scăpa de săracie?

Afirmăm cu toată tăria, noi toți martori ai vremii, că Unirea s'a făcut în mod absolut liber.

Rolul armatei române s'a mărginit numai la menținerea ordinei, pentru ca Sfatul Țării să-și poată îndeplini misiunea istorică în deplină liniște și cu deplină seninătate.

Anii 1917 și 1918, nu au fost o epocă de materialism brutal și mercantilism meschin, ci de abnegație și idealism, pentru care o mulțime de oameni au plătit cu viața.

Că dușmanii noștri de peste Nistru au fost tendențios informați, se vede din protestele nesăbuite: a) al Comisarului Poporului dela Externe Cicerin, care în 1918 afirma că Sfatul Țării a fost compus din mari proprietari și b) al lui Maclacov, fost ministru țarist la Paris, care în 1919 făcea afirmația la Conferința de Pace, că Sfatul Țării a fost alcătuit din bolșevici. Bine înțeles, și unul și altul erau departe de adevăr, căci majoritatea sdrobitoare a Sfatului Țării a fost formată din reprezentanții răzășimei și țărănimii noastre basarabene, aleși pe baza votului corporatist de incredere de tagmă.

X

MERITELE ȘI GREŞELILE TRECUTULUI

După Unire, multe lucruri bune s-au realizat în provincia noastră, dar și mai multe încă au rămas să fie înfăptuite.

In afara de Școală, Biserică, Justiție și Administrație, cari au făcut progrese mari indiscutabile, noi basarabenii ne putem mândri cu reforma agrară, pe care am înfăptuit-o și pe care încă nici o țară din lume nu a putut-o realiza, cum am realizat-o noi.

Era și o necesitate absolută, atât din punct de vedere social, căci țărani noștri, talpa țării, erau nevoiți să emigreze în Cau-

căz, Turchestan, Amur; Ussuriisc și alte regiuni sălbaticice din Asia, cât și din punct de vedere național, căci majoritatea terenurilor agricole din Basarabia se aflau în mâinile străinilor, la care țărani noștri moldoveni trebuiau să fie sau argați, sau arendași.

Bine înțeles, în lumea aceasta totul este relativ. Dar celor ce ne critică cu patimă și răutate, le putem recomanda un lucru:

Să-și arunce privirea peste apa Nistrului și să-și aplece urechea pe malul lui, ca să vadă și să audă ceia ce se petrece dincolo.

Totuși, dacă nu s'a făcut tot ce am dorit și ce a trebuit să se facă, vinovatul cel dintâi nu a fost centrul, care ne-ar fi neglijat cu intenție, ci noi însuși. Nu am avut noi în permanență reprezentanții noștri în parlamentul și mai ales în Guvernul Țării ?

Cea dintâi și marea greșeală a noastră, trebuie să o spunem verde, a fost, că noi, puțini la număr cum eram, dela început ne-am permis luxul să ne desbinăm într'atâtea partide și grupări politice.

Această desbinare a fost fatală pentru interesele mari ale moldovenimij noastre basarabene.

Hidra pseudo-democratică, cosmopolită și internațională, a reușit ușor să pătrundă, să troneze și să dicteze în altarul vieții noastre publice.

Din cauza desbinării, dușmânindu-ne și bârfindu-ne reciproc, nu am contribuit noi oare la descurajarea și demoralizarea masselor noastre țărănești ?

Nu am fost și noi de vină, că s'au desbinat și s'au dușmânit între ei țărani noștri, că și dintre ei s'au format bresle rușinoase de agenți electorali, de bătăuși profesioniști și de hoți de urne ?

Nu am indemnănat și noi pe învățători și pe preoți să-și părăsească școala și biserică și să se pună în slujba partidelor noastre ?

Din cauza aceasta, în învățământ, administrație și chiar în parlament, nu au putut intra cei mai buni, cei mai vrednici și cei mai pregătiți, ci adesea ori jndivizi, cari nu au avut și n'au absolut nimic comun nici cu trecutul nostru, nici cu interesele și năzuințele noastre naționale.

Dar presa străină și înstrăinată ? Nu a fost și ea, în opera ei de destrâmare a solidarității noastre naționale și de penergire a tuturor infăptuitorilor Unirei, nu a fost ea oare încurajată și de ai noștri ?

Din cauza democratismului nostru cosmopolit, limba românească, nici după 20 de ani dela Unire, nu a parvenit să fie respectată chiar de „intelighenții“ noștri moldoveni.

O mulțime de funcționari, preoți, învățători, magistrați și pensionari moldoveni, plătiți din sudoarea țăranului nostru român și apărăți de baioneta neadormită a soldatului nostru, nici până azi nu vroesc să părăsească urâtul obiceiu, ce ne amintește trecutul de robie, de a vorbi în public limba fostului nostru cotropitor.

Ce voesc d-lor să manifesteze prin graiul străin, nu ași putea răspunde precis. Dar am convingerea că ei dovedesc, că merită pe deplin porecla ce le-a fost dată de ruși.

Am avut în Basarabia săptămâna de curătenie și deparazitare. Când va veni oare termenul și pentru săptămâna de desrusificare ?

In sfârșit, nu sunt tot ai noștri vinovați, că „stilismul“ ce adaugă o nouă desbinare în biserică noastră basarabeană, nu poate să dispară nici până astăzi ?

XI

I N C H E I R E

Iată în scurte cuvinte istoria luptelor și suferințelor noastre sub regimul hain muscălesc.

Iată povestea Unirei noastre, înfăptuită cu atâtea jertfe. După cum s'a văzut, Unirea nu a căzut din Cer ca mana biblică peste poporul lui Israel. Ea a fost rezultatul luptelor îndelunate și a sacrificiilor înaintașilor noștri. Ar fi fost deci, din partea noastră, o impietate să nu pomenim despre lupta lor.

Cu ajutorul lui Dumnezeu și a Românilor de inimă, s'a realizat idealul nostru național pe deplin, înfăptuindu-se statul românesc în granițele lui firești istorice.

Nu dorim dela nici un vecin un petec de pământ străin. Dar nici din pământul nostru adunat cu atâtea sacrificii, nu putem ceda o palmă nimănuși și niciodată.

Căci al nostru este, după toate drepturile Dumnezeu și omenești. Si al nostru trebuie să rămâie pentru vecii vecilor.

Cu cât trece anii, cu atât mai mareț apare actul Unirei dela 27 Martie 1918. Cu cât ne depărtăm de 1918, cu atât importanța și aureola Sfatului Țării cresc tot mai mult.

Să mulțumim lui Dumnezeu, că ne-am învrednicit să punem fiecare câte o pietricică cât de mică, la temelia edificiului Unirei.

C U P R I N S U L

Pag.

1. Masuri de desnaționalizare	3
2. Consecințele rusificării	6
3. Revoluția din 1905	7
4. Victimele reacțiunii și prigoanei politice	8
5. Emigranții din România	10
6. Revoluția din 1917. Basarabia în fierbere	12
7. Blocul Moldovenesc din Sfatul Țării	14
8. Prinos de recunoștință	15
9. Spulberarea coloniilor	16
10. Meritele și greșelile trecutului	16
11. Incheiere	18